



PROGRAM PODPORY  
**ČESKÉHO**  
**KULTURNÍHO**  
**DĚDICTVÍ**  
**V ZAHRANIČÍ**

## **Závěrečná zpráva o působení lektorky/lektora**

**Akademický rok: 2014/2015**

**Destinace (země, město): Rakousko, Vídeň**

**Jméno, příjmení: Mgr. Ctirad Sedlák**

### **Organizační začlenění výuky češtiny na Vídeňské univerzitě**

Výuka češtiny byla na zdejší univerzitě zavedena už v roce 1775. Nejstarší bohemistické pracoviště světa je dnes součástí Ústavu slavistiky (Institut für Slawistik) Fakulty filologie a kulturních studií (Philologisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät). Ústav nabízí bakalářské studium slavistiky (ve starším a mladším organizačním modulu), magisterské studium jednotlivých slovanských filologií (mezi nimi i bohemistiky) a studium učitelství (opět ve dvou organizačních modulech).

Studenti bakalářského studia mají předepsanou výuku vybraného slovanského jazyka v pěti stupních (Grundlagen, Ausbau 1 – 3, Vertiefung). Minimálně jeden semestr musí věnovat dalšímu slovanskému jazyku. Studenti magisterského programu pokračují ve studiu češtiny v kursech Kompetente Sprachverwendung 1 a 2 (Kompetentní užívání jazyka) a volí si třetí slovanský jazyk.

Učitelské studium se dělí na dva úseky, které více méně odpovídají klasickému členění na bakalářské a magisterské studium, a předpokládá absolvování stejných kursů praktické výuky češtiny, tj. Grundlagen až Kompetente Sprachverwendung.

Kromě vlastních studijních programů nabízí Ústav slavistiky i tzv. Erweiterungscurricula (rozvíjející či rozšiřující curricula), do některých slavistických předmětů se tedy mohou zapsat i studenti z jiných oborů. To se týká i výuky češtiny a reálií.

Další informace: <http://slawistik.univie.ac.at/>, <http://bohemistika.webnode.cz>.

### **Náplň práce českého lektora**

V zimním semestru jsem stejně jako v předchozím roce třikrát týdně vyučoval předmět Tschechisch als zweite slawische Sprache (čeština jako druhý slovanský jazyk) a jednou týdně tzv. Areal- und kulturwissenschaftliches Konversatorium (seminář věnovaný českým reáliím), tentokrát k tématu „ikon a mýtů“ české kultury. V letním semestru mi byly přiděleny čtyři různé předměty:

jazykový kurs pro pokročilé bohemisty, dvě „konverzatoria“, jedno věnované cizojazyčné tvorbě českých exilových autorů (Milan Kundera, Ota Filip, Libuše Moníková, Jiří Gruša, Věra Linhartová aj.), druhé zaměřené na systematické podání základní gramatiky, a přednáška k českým realitám.

Vzhledem k tomu, že jednotlivé předměty mohou být navštěvovány studenty různých slavistických i neslavistických oborů, nebyli mezi mými studenty zdaleka jen bohemisté. Naopak, tři čtvrtiny mé výuky v zimním semestru se týkaly nebohemistů (studentů, kteří si zapsali češtinu jako *druhý* slovanský jazyk k tomu, který studují jako hlavní). Pokročilý kurs češtiny (tzv. Vertiefung) je určen bohemistům, ale konverzatoria a přednášky jsou otevřeny všem. Vyplývá z toho, že lektor téměř veškerou výuku vede v němčině, jen ve Vertiefung lze používat češtinu jako vyučovací jazyk. V minulém roce byla situace sice dosti nevyrovnaná a někteří měli na počátku značné problémy s porozuměním i vyjadřováním, ale letošní skupina i přes individuální rozdíly dostala charakteristice předmětu jako závěrečného kursu pro pokročilé a celé vyučování mohlo probíhat v češtině. Němčina jako vyučovací jazyk je pro mě jako pro bohemistu-germanistu přirozená, proto jsem se mohl v letošním roce ujmout i přednášek z českých realit a překládat pro účely vyučování různé texty do němčiny, ale z hlediska studentů a jejich osvojování češtiny je škoda, že kvůli ohledům na nebohemisty a potřebě vyučovacího jazyka srozumitelného všem (včetně několika českých studentů, kteří ve Vídni studují) nemůžu dát bohemistům větší možnost používat češtinu na odborné úrovni. Dá se však předpokládat, že by odborné používání češtiny některým méně zdatným bohemistům činilo potíže.

Fakt, že velká část mé pracovní náplně spočívá právě ve vedení konverzatorií a v posledním semestru i v přednáškách z realit a ne jen v praktické výuce češtiny jako cizího jazyka, mi velmi vyhovuje. V zimním semestru 2014 představovala kulturní studia („realie“) čtvrtinu mých hodin, v letním semestru 2015 polovinu (jedno konverzatorium se pohybovalo na pomezí jazykové výuky). Je vidět, že lektor není na zdejším ústavu považován primárně za učitele jazyka – může ve výuce uplatnit výsledky své odborné činnosti a sám navrhovat témata seminářů.

## **Metody a učebnice**

Do předmětů věnovaných praktické výuce jazyka se hlásí i rodilí mluvčí (rakouští Češi, čeští studenti na stipendijních pobytech či studující standardně v Rakousku), mezi úplnými začátečníky se objevují také slovenští mluvčí, jejichž pasivní znalost češtiny je samozřejmě značně od počátku lepší než v případě ostatních, a do kursu češtiny jako druhého slovanského jazyka chodí kromě slavistů i neslavisté. Všechny tyto kombinace kladou na lektora nároky organizační povahy. Je třeba vytvořit program pro všechny, mít trpělivost s neslavisty, kteří nejsou zvyklí na flexivní charakter češtiny, a nespolehat se příliš na slavisty s jejich znalostmi jiných slovanských jazyků (většinou tyto znalosti způsobují spíše interference, než že by relevantně pomáhaly).

U rodilých Čechů a slovenských mluvčích s dobrou úrovní češtiny je možné nabídnout modulovou zkoušku – oficiální řešení, díky kterému se může student přenést přes kurs, jehož obsah

už dávno zná. Nelze ale studenta do modulové zkoušky nutit, stejně jako ho nelze nutit učit se pokročilejší látku jen proto, že je rodilý mluvčí nebo ovládá češtinu na mnohem vyšší úrovni než ostatní studenti v kursu. Vídeňská univerzita oficiálně nerozlišuje rodilé mluvčí, neexistuje definice ani způsob, jak rodilého mluvčího identifikovat. Vyplývá z toho, že někteří studenti si mohou zapsat např. základy češtiny, přestože je čeština jejich mateřštinou, a mohou se také domáhat známky za aktivity, které jim zdaleka nejsou přiměřené, takže v podstatě dostávají jedničky „zadarmo“. V letošním roce jsem se naštěstí nesetkal s nikým, kdo by na této praxi trval, ostatní rodilí mluvčí byli vděční, že jsem jim zadal úkoly hodné jejich znalostí a věnoval se jim v mezích možností zvlášť.

Většina učebnic češtiny jako cizího jazyka je v angličtině a není přizpůsobená potřebám konkrétních mluvčích, v mém případě německých. Německy psané učebnice nejsou vždy vyhovující. Kromě toho, rakouští mluvčí mají určitá specifika, kterým je třeba věnovat pozornost (např. malá schopnost vyslovit znělé souhlásky). Prof. Hana Sodeyfi, která vyučuje češtinu na všech stupních pokročilosti, vytváří modulové zkoušky a je vůbec hlavní figurou výuky češtiny v Ústavu slavistiky, používá svou vlastní učebnici, kterou napsala s prof. S. M. Newerklou: *Tschechisch. Faszination der Vielfalt*. Jelikož bylo v zimním semestru třeba sjednotit látku a tempo kursu Grundlagen prof. Sodeyfi s mým kursem češtiny pro začátečníky, aby moji studenti mohli v letním semestru pokračovat právě u prof. Sodeyfi, používali jsme tuto učebnici jako rámec, podle nějž bylo možné sledovat, jak rychle pokračujeme, ale z větší části jsme se spoléhali na moje vlastní pracovní listy, cvičení a texty. V letním semestru jsem u pokročilých používal učebnici Čeština pro život Aleny Nekovářové a kromě toho také vlastní materiály.

Jako zvláštní pomůcku pro všechny studenty provozuji internetové stránky, kde studenti najdou materiály ke stažení, informace o testech a domácích úkolech, odkazy, seznam knih a dalších médiích, které patří lektorátu: <http://bohemitika.webnode.cz/>. Tyto stránky jsem zřídil už během svého působení na Jagellonské univerzitě v Krakově a osvědčily se, v současnosti je samozřejmě vedu především v němčině, protože slouží i nebohemitům. Vídeňská univerzita poskytuje pracovníkům e-learningovou platformu Moodle, kterou bych mohl používat místo vlastních stránek, ale informace na ní by byly přístupné jen studentům regulérně zapsaným a já jsem zatím v každém předmětu měl studenty, kteří teprve během semestru řešili problémy se zápisem. Jelikož by byli z platformy Moodle vyloučení, zůstávám u svého osvědčeného způsobu.

## **Další aktivity**

Vídeňská univerzita nabízí svým zaměstnancům množství různých kursů a seminářů v rámci celoživotního vzdělávání. I v obou uplynulých semestrech jsem této skvělé příležitosti intenzivně využíval a díky tomu, že kursy jsou dobře vedené a skutečně zaměřené na praxi, jsem mohl některé poznatky a dovednosti rovnou zapojit do výuky. Příjemné bylo i to, že jsem z každého kursu získal certifikát. Vstupní školení pro nové učitele Vídeňské univerzity jsem absolvoval už v minulém roce.

V dubnu ve Vídni proběhlo několikadenní studijní setkání bohemistů z Ostravy, Prahy a Vídně. Na konferenci, jež byla jeho součástí, jsem vystoupil s příspěvkem ohledně role hovorových (nikoli nespisovných) jazykových prostředků ve výuce češtiny jako cizího jazyka. Část akce se odehrála v Českém centru, část na velvyslanectví. Odbornou část doplnil program připravený studenty a prohlídka některých vídeňských pamětihodností. (Více v posledním čísle Krajin češtiny.)

Několikrát jsem promítal české filmy (dvakrát v zimním semestru, jednou v letním). Účast byla bohužel nízká a na mně je reflektovat, zda je to výběrem filmů (skromné publikum dalo najevo, že jím otřáslo nejen Kladivo na čarodějnice, ale i Krysař Jiřího Barty), nedostatkem německých titulků, zvoleným termínem či snad tím, že setkávání u vzácných filmů v době, kdy téměř každý film je možné sehnat na internetu a zhlédnout v soukromí domova, obecně ztratilo na popularitě.

Vzhledem k výročí 240 let výuky češtiny na Vídeňské univerzitě jsme začali plánovat program oslav, které proběhnou v polovině října 2015.

Na práci zdejší slavistiky jsem se skromnou měrou podílel i jako člen komise pro přepracování curricula magisterského studia.

Pravidelně se účastním přednášek hostujících profesorů z ČR.

## **Hmotné zajištění**

Na pracovišti jsou lektori soustředěni do několika pracoven, nemají tedy každý svou vlastní místnost. Ale pracovny jsou dostatečně, byť skromně vybavené: několik stolů, tři velmi rychlé počítače (v tomto roce obnovené), tiskárna, uzamykatelné skřínky. Vzhledem k velkému množství knih, kterými je vybaven český lektorát, máme k dispozici mnohem větší úložné prostory než ostatní lektori. Do budoucna se počítá s přesunutím místa pro českého lektora do pracovny pro hostující profesory.

Učebny jsou vybaveny všechny stejně, takže je předem jasné, na jakou techniku se člověk může spolehnout i v případě místnosti, kterou zatím nezná. V každé učebně je tabule na fixy, tabule na křídly, projektor, počítač, zpětný projektor („meotar“). V ústavu jsou dvě kopírovací místnosti s kopírkami, které fungují i jako velmi rychlé scannery, a s řezačkou papíru, což je pro učitele jazyků – jak jsem zjistil – podstatná pomůcka. Příděl kancelářského papíru je prakticky neomezený, naopak kopírování se striktně reguluje: lektor dostane kartu na 100 kopií/semestr, další karty si musí kupovat.

Univerzita platí všem zaměstnancům očkování proti chřipce a přispívá na očkování proti encefalitidě. Veškeré kurzy v rámci celoživotního vzdělávání jsou pro zaměstnance zdarma.

Zaměstnavatel se nijak nezabývá ubytováním lektorů.

Podle nových informací je při podávání daňového přiznání v ČR možné na příjmy z Rakouska uplatnit institut vynětí.